

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרשת ויצא תשפ"ד

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 16:01 | 17:15

תל אביב - 16:15 | 17:16

חיפה - 16:05 | 17:14

טבריה ומגדל - 16:11 | 17:12

באר שבע - 16:19 | 17:17

הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ

התהלך בארץ לארצה ולרחבה פי לך אתננה" (שם י"ג, י"ד-י"ז)
 וגם ליצחק ("ויקרא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ
 אשר אמר אליך. גור בארץ הזאת ואתה ואתה עמך ואבך בך פי לך
 ולזרעך אתן את כל הארצות האלו..." (שם כ"ו, ב'ג')) וכעת
 ליעקב. זה נראה כמו השלמה כזו, לאברהם, ליצחק וליעקב -

וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֶפְרַיִם הָאָרֶץ וּפְרֻצַת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה
 וְנִבְרָכְךָ בְּכָל-מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ. (שם י"ד)

ואז הקב"ה נותן לו את הוראות לדרך -

וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרְתִיךָ בְּכָל-אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל-
 הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר-אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-
 דִּבַּרְתִּי לְךָ. (ט"ו)

ארץ מקופלת אך ללא מיצרים

רש"י נוהג לפרש, כפי שכבר למדנו לא פעם, את פשוטו של
 מקרא, וכשאין צורך מיוחד הוא לא מביא מדרשים. והנה על
 הפסוק פה הוא אומר את הדברים הבאים -

שכב עליה. קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו
 שתהא נוחה ליכבש לבניו (חולין צא:): כד' אמות, שזה מקומו
 של אדם.

האמת, מאד קשה להבין מה רש"י רוצה בפירוש הזה. מה
 קשה לו? האם הוא התכוון ממש למטר שמונים שיעקב שכב
 עליהם? האם לא יותר פשוט להבין שהוא התכוון לארץ שהוא
 היה שם, כמו שהקב"ה אמר לאברהם אבינו בפרשת לך לך
 "הארץ אשר אתה רואה" - כלומר לכל הארץ שסביבו, ואת
 הגבולות הוא יגדיר ויגיד אחר כך. מה הביא את רש"י לומר
 ש"קיפל הקב"ה כל הארץ תחתיו"? למה הוא נצרך לאגדה
 הזו? מפרשי רש"י שואלים את זה. הוא גם לא אומר שזה
 מדרש, כלומר זה הפשט. האם זה באמת הפשט, שהקב"ה
 עשה מעין 'מיני-ישראל' שם וכל הארץ נוחה להיכבש? ואיפה
 שבעת העממין בחלום - הם לא היו שם? גם צריך להבין את
 סוף הדברים - "כ-ד' אמות שזה מקומו של אדם". נשים לב
 שלא אצל אברהם ולא אצל יצחק רש"י מפרש שהקב"ה קיפל
 את הארץ תחתם, והאמת שזה ברור - "הארץ הזאת" הכוונה
 היא לארץ ישראל.

והארה נוספת. אם הפסוק מתאר צמצום, שהארץ הצטמצמה
 לארבע אמות, הרי שהפסוק הבא דווקא מרחיב - "והיה זרעך

(כמעט) כולנו חוצניקים

פרשת 'ויצא' היא הפרשה היחידה שעל אף שהיא עוסקת
 באבות, כולה מתרחשת בחו"ל. היא פותחת ביעקב היוצא
 מהארץ והולך חרנה, המלאכים המלווים אותו בארץ מתחלפים
 באחרים הבאים ללוות אותו אל מחוצה לה, והיא מסתיימת
 במלאכים שפוגעים בו במחניים כשהוא חוזר לארץ ישראל. ואז
 יעקב נמצא עשרים שנה בבית לבן כשהשם 'עשו' לא מוזכר
 אפילו פעם אחת בפרשה למרות שכל העיסוק הוא בברחה
 ממנו, כי הכל עוסק כעת בבניה הפנימית שלנו, של הבית, של
 המשפחה. לראשונה נבנה בית ישראל בשלמות - לא יעקב
 ועשו, לא יצחק וישמעאל, לא אברהם ולוט, אלא בבית פנימה.
 עוד יתברר לנו שקשה לנו להבין את זה ונצטרך בהמשך
 להסביר שהמתח בין יוסף לאחיו איננו דומה למתחים שהיו
 לאחים שקדמו לכן, אבל מענין הוא שהפרשה הזו שכולה
 מתרחשת בחו"ל - כולנו נולדנו שם, למעט בנימין, כל השבטים
 ואפילו דינה. לא 'צברים' שנולדו בישראל אנחנו - הבנין הפנימי
 שלנו התרחש בחו"ל. אני מבקש לעסוק הפעם בהבטחה
 המיוחדת שזכה יעקב אל ארץ ישראל ובדיבור של הקב"ה אליו,
 בסופה של הפרשה, לחזור אל הארץ. דווקא ביציאה הזו
 מתבררת ההבטחה החדשה, המיוחדת, שנאמרה ליעקב ולא
 נאמרה לפני כן לאבותיו.

הבטחה משלימה

תחילתה של הפרשה בחלום המפורסם -

וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיְלִן שָׁם כִּי-בָא הַשָּׁמַשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם
 וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתוֹ וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא. וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מֵצֶבֶד
 אֲרָצָה וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֹלִים
 וַיִּרְדּוּ בּוֹ. (כ"ח י"א-י"ב)

ורש"י מדגיש במקום שהמלאכים לא "יורדים ועולים" אלא
 "עולים ויורדים", כי - "מלאכים שליווהו בארץ, אין יוצאים חוצה
 לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללותו".

וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאַלְהֵי
 יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֲתַנְנָה וְלִזְרַעְךָ. (שם
 י"ג)

על פניו, דבר דומה נאמר גם לאברהם ("שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵן וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָה. כִּי אֶת כָּל
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֲתַנְנָה וְלִזְרַעְךָ עַד עוֹלָם... קוּם

הנתינה לו את הארץ, ובוודאי כשהקב"ה מדבר איתו על "נחלה בלי מיצרים". אגב, אביו אמר לו ביציאתו מבאר שבע - "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך איתך לרשתך את ארץ מגורי אביך", ועכשיו בא הקב"ה ומאשר את זה. אז מה התוספת של השכיבה, "אשר אתה שוכב עליה"? לכן נאלץ רש"י לומר שבפשט צריך להסביר את המילה, והוא מביא מדרש שכנראה קשור לפשוטו של מקרא (כי אחרת אין באמת הצדקה למילים "אשר אתה שוכב עליה"). מבחינה פשוטנית זה יפה מה שאומר המשכיל לדוד, אבל אם כך, ושואל את זה המשכיל לדוד עצמו -

ומי"מ קשה דלאיזה תכלית היה נס גדול כזה על מגן [לחינם]? (שם)

כשהקב"ה עושה נס וכל כך גדול זה נובע מצורך מסוים, הוא רוצה ללמד אותנו משהו. אז צריך להבין מה הרעיון בנס הזה? הוא היה יכול להראות לו את הארץ כמו אצל אברהם ויצחק. למה הוא היה צריך לקפל את הארץ ולרמוז לו שתהא נוחה להיכבש לבניו?

ותו דנר' דבר שאין לו שחר ובלתי אפשר [לא סביר] דהיכן הלכו באותה שעה כל אותם הגוים שהיו בא"י ולכך נ"ל שאין זה כפשוטו... (שם)

המשכיל לדוד ממשיך ועונה את מה שהוא עונה ואנחנו נפנה לשיחה מופלאה של הרבי מליובאוויטש זיע"א ובעקבות הבנה מופלאה שמבקש מרן הרב קוק זצ"ל ללמד אותנו בספר אורות באחד היסודות הגדולים ביותר על המלחמה ועל הארץ, וממנו אף נגיע למושג "נחלה ללא מיצרים".

אינכם צריכים למלחמה

למה באמת היה צריך את הנס הזה? בואו נראה פסקה של הרב קוק זצ"ל -

לולא חטא העגל היו האומות יושבות ארץ ישראל [שבעה עממין ושלשים אחד מלכי כנען] משלימות עם ישראל ומודות [גם לשון תודה וגם לשון הודאה] להם, כי שם ד' הנקרא עליהם היה מעורר בהן יראת הרוממות, ולא היתה שום שיטת מלחמה נוהגת, וההשפעה היתה הולכת בדרכי שלום כבימות המשיח. רק החטא גרם ונתאחר הדבר אלפי שנים, וכל מסבות העולם הנן אחוזות זו בזו להביא את אור ד' בעולם, וחטא העגל ימחה לגמרי וממילא (ישעיהו סא ט) "כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'", והעולם יתוקן באורח שלום ורגשי אהבה, ונעם ד' יוחש בכל לבב, לענג רוח ולעדן נשמה ולכל בהם תחיה נפש כל חי. (אורות המלחמה, ד')

מה שכתוב פה הוא שעם ישראל יכנס לארץ ישראל מבחינה פנימית שלא כמו שום עם אחר בשום קשר שלו עם שום ארץ. כל עם קשור לארצו או בגלל שהוא כבש אותה או בגלל שהוא נולד בה. אם הוא נולד בה, הוא צריך לקנות בה חזקה כי כל הזמן יש מתנגדים שרוצים גם הם לכבוש אותה ולכן הוא צריך צבא לכבוש אותו. לעומת זאת הקשר בין עם ישראל לארצו צריך להילמד בשני שלבים היסטוריים. האמת היא שהדברים הללו כבר מפורשים בתורה. כך מתחיל משה רבנו לדבר עם עם ישראל בתחילת ספר דברים -

כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו כך כל משפחות האדמה וזרעך". פה אומרים חז"ל דבר הפוך -

את מוצא שהראה לו הקב"ה ליעקב אבינו מה שלא הראה לאברהם וליצחק, לא הראה לאברהם אלא מה שלפניו, שנאמר 'כי את כל הארץ אשר אתה רואה וגומר (בראשית יג טו), ליעצק 'גור בארץ הזאת' (שם כו ג), ליעקב הראה לו מה שבפניו ומה שלא בפניו, שנאמר 'והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה' (שם כח יד), הרי הראה לו ארבע רוחות העולם. (מדרש אגדת בראשית פ"ב, ב')

וכך יגיד גם יעקב ליוסף בברכות. הוא יספר לו על זה ויגיד לו - 'למדתי את המדרש, והנה הברכה שלי אליך' -

בְּרַכְתְּ אֲבִיךָ גְּבִרְךָ עַל־בְּרַכְתְּ הוֹרֵי עַד־מְאֹת גְּבַעַת עוֹלָם תְּהִיֵּן לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלְקַקֵּד נִינְיָ אֶחָיו. (שם מ"ג כ"ו)

את הכח הזה אני מעביר לך. ורש"י מסביר את הדברים -

לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ד' קצות העולם שנאמר 'ופרצת ימה וקדמה' וגו' מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם א"ל שא נא עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתגנה ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד, ליעצק אמר לו 'כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה' וגו' זהו שאמר ישעיהו (ישעיהו נח) 'והאכלתיך נחלת יעקב אביך' ולא אמר נחלת אברהם. (רש"י שם)

בקיודוש של שבת אנחנו אומרים "נחלת יעקב אביך" ומבארים חז"ל (בגמ' בשבת) כי הכוונה היא לנחלה ללא מצרים, כפי שהובטח רק ליעקב ולא לאברהם או ליצחק לפניו. אז יש בברכה ליעקב שני דברים ייחודיים שהם הפכים זה לזה; מצד אחד הקב"ה קיפל את כל הארץ לארבע אמות תחתיו (ולא הבנו עדיין מה הצורך במדרש הזה), ומצד שני - הראה לו נחלה ללא מיצרים, שזה הכי רחב שניתן להבין, מה שלא זכו אברהם ויצחק.

לאיזה תכלית נעשה הנס?

אחד ממפרשי רש"י הגדולים, בעל ה"משכיל לדוד", רבי דוד פארוז זיע"א,¹ מסביר דבר יפה -

דיוקו של רש"י דאם לא כן הוה ליה למימר 'הארץ הזאת' ותו לא, דאטו לא ידענא שהיה שוכב עליה? ומה בא ללמד באמרנו אשר אתה שוכב עליה?... (משכיל לדוד, שם)

כלומר - הרי כתוב קודם לכן "וישכב במקום ההוא" אז למה צריכה התורה לכתוב שוב "הארץ אשר אתה שוכב עליה", כאילו שלשכיבה יש משמעות. נסביר עוד; כשהקב"ה אומר לאברהם אבינו - "הארץ אשר אתה רואה", יש לראיה משמעות. הקב"ה רוצה שהוא יראה את הארץ שהוא עומד לתת לו. הוא גם מקדים ואומר "שא עיניך וראה" ולכן ברור שאברהם צריך להסתכל ואין שם חידוש במה שהוא רואה. לכן רש"י שם לא הטריח לפרש שום דבר. אבל כאן - מה החשיבות בשכיבה של יעקב? אין לכאורה קשר בין תנוחת הגוף לבין

החיד"א. עלה לארץ בשנת 1782 והתמנה כדיין בביה"ד של המהרי"ט אלאזי. נקבר בהר הזיתים.

¹ רבי דוד פארוז, ר"ח ניסן תע"ח, 1718 - י"ב ניסן תקנ"ג, 1790, היה פרשו, ראש ישיבה, פוסק ומשורר. נולד בנוציה, היה רבה של סרייבו, ומחותן של

את נפילים במטרים וכמה בני ענק יש שם? - אם כך, אז אתם באמת כובשים, לסטים - וגם אנחנו ליסטים. אין הבדל בינינו.
כל ספר בראשית ותחילת שמות עד "החודש הזה לכם" באים כדי להגיד 'כל הארץ של הקב"ה, ברצונו נתנה וברצונו נטלה - והוא יכול להכניס אותנו לארץ' אשר אתה שוכב עליה'. ככה, בשכיבה. ככה היא תהיה נוחה להיכבש לבניך, כמו שאתה שוכב עליה'.

חטיבה עצמותית

הקב"ה אומר בעצם ליעקב אבינו - 'יבוא יום שאתם תפלו בעגל, ואני אסלח לכם, ואז אתם תיפלו במרגלים - אבל התכנית נשארת אותה תכנית. לולי חטא העגל שעדיין נמצא בכס היו האומות מודות לכם ולא הייתה שום "שיטת מלחמה נהגת, וההשפעה היתה הולכת בדרכי שלום כבימות המשיח". ככה זה אמור להיות.

למה? הרב קוק מסביר בפתיחת הספר אורות² כך -

אַרְצֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָנָה דְבַר חֵיצוֹנִי, קִנְיֵן חֵיצוֹנִי לְאַמָּה, רַק בְּתוֹר אֲמִצְעֵי לְמִטְרָה שֶׁל הַהֲתַאֲגָדוֹת הַכְּלָלִית וְהַחֲזוֹקָת קְיוּמָה הַחֲמֵרִי אוֹ אֶפְלוֹ הַרוֹחֵנִי. אֲרִצֵי יִשְׂרָאֵל הֵיא חֲטִיבָה עֲצָמוּתִית קְשׁוּרָה בְּקֶשֶׁר חַיִּים עִם הָאַמָּה, חֲבוּקָה בְּסִגְלוֹת פְּנִימִיּוֹת עִם מְצִיאוֹתָהּ. (אורות א')

וממילא היא לא מקבלת אף גוי. אלפיים שנה אף סברס לא צמח פה לאף אחד, אף זית לא גדל. זה לא טכני - צריך להבין שהקשר שלנו אל המציאות, ששיאו הוא הקשר של ישראל לארצו, יש בו שני רבדים. האחד הוא הרובד של אברהם ויצחק והשני הוא הרובד המחודש של יעקב. ברובד הזה של "הארץ אשר אתה שוכב עליה", ששם כל הד' אמות שלי היא מקומי והיא נוחה להיכבש - בלי שום שיטת מלחמה נהגת. לא שהיא 'קלה להיכבש' אלא נוחה, ואז היא תהיה "נחלה ללא מיצרים". ונזכור - מיצרים אינם רק גבולות אלא גם מנגדים, מי שמצר לך. זה נושא כל כך ייסודי ועמוק שצריך להבין אותו פנימה.

אני ישן על מיטתי ואתה עושה

יש תיאור במדרש איכה רבה של ארבעה מלכים צדיקים. בעולם המודרני שלנו זה אולי יישמע מוזר -

זְבֻדֵי בֶן לֵוִי פָתַח (איכה ד, יב): לֹא הָאֲמִינוּ מְלָכֵי אֲרִצֵי וְגו', אֲרַבְעָה מְלָכִים הָיוּ, מֵה שְׁתַּבַּע זֶה לֹא תַבַּע זֶה, וְאֵלוֹ הָיוּ: דָּוִד וְאַסָּא וְיְהוֹשֻׁפָט וְחִזְקִיָּהוּ.

דָּוִד אָמַר (תהלים יח, לח) אֲרִדּוֹף אוֹיְבֵי וְאַשְׁיֵגֵם וְגו', אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה כֵן הֵדָא הוּא דְכָתִיב (שמואל א ל, יז) וַיִּכַּם דָּוִד מֵהַנְּשֹׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמַחְרָתָם... הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאִיר לוֹ בְּלֵילוֹת בְּזִיקָיו וְבִרְקִיָּם...

עָמַד אָסָא וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כַח לְהֵרֵג לָהֶם אֶלָּא אֲנִי רוֹדֵף אוֹתָם וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׁנֵאמַר (דבה"ב יד, יב) וַיִּרְדָּפֵם אָסָא וְגו',³ לְפָנַי אָסָא אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא לְפָנַי ה' וְלְפָנַי מְחַנְהוּ.

עָמַד יְהוֹשֻׁפָט וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כַח לֹא לְהֵרֵג וְלֹא לְרַדֵּף, אֶלָּא אֲנִי אוֹמֵר שִׁירָה וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

בְּעֵבֶר הִירְדָן בְּאֲרִצֵי מוֹאָב הוֹאִיל מִשֶׁה בְּאֶר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאֹמֶר. ה' אֱלֹהֵינוּ דָּבַר אֱלֵינוּ בְּחֵרֵב לְאֹמֶר רַב־לָכֶם שְׁבַת בְּהַר הַזֶּה. פָּנּוּ וְסַעֲוּ לָכֶם וּבֵאוּ הַר הָאֲמֵרִי וְאֵל־כָּל־שְׁכֵנָיִךְ בְּעֶרְבָה בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֲרִצֵי הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹּנוֹן עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת. רְאֵה נִתְּתִי לְפָנֶיכֶם אֶת־הָאֲרִצֵי בָאוּ וְרָשׁוּ אֶת־הָאֲרִצֵי... (דברים א' ה'-ח')

ורש"י במקום אומר -

באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

זה לא סיפור היסטורי עתיק או אמונה אפוקליפטית רומנטית. צריך להבין את זה לעומק; לולא חטא העגל, היה שם ה' הנקרא עלינו - "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". אלו לא רעיונות ערטילאיים בעלמא. זה יבוא לידי ביטוי בחיבור של עם ישראל בארצו.

כל העולם ליסטים

רש"י הראשון על התורה, שכולנו זוכרים אותו על פה, אומר - **בראשית**. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם [כלומר ישראל] אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו...

אומות העולם אומרים פה, לפי רבי יצחק המצוטט ברש"י, דבר מאד עמוק, ואנחנו צריכים להבין מה הם טוענים ומה אנחנו עונים להם. צריך לחדד - רש"י לא 'עושה צחוקים'. כשהוא פותח את פירושו על כל התורה הוא גם רוצה לחנך אותנו לנקודה שהיא הכותרת של כל התורה, ומה שהוא רוצה לומר לנו הוא הדבר הבא - אם יבואו אומות העולם ויטענו 'ליסטים אתם', לכאורה לא נוכל לטעון כלפיהם 'עיין רש"י'. הם לא יתייחסו לזה ברצינות - אבל זה רק בגלל שאנחנו לא באמת מאמינים בזה. אם נטען את זה כנגדם באמת, ונאמין בזה - הם יקבלו את זה מיד, במקום. כי מה הם בעצם אומרים? - 'ליסטים אתם שכבשתם', כלומר - 'כולנו כובשים. האמריקאים כבשו מהאינדיאנים, האנגלים כבשו מאלה והערבים כבשו מאחרים, כולם כובשים - אבל אתם, עם ישראל, לא אמורים לכבוש, אתם אמורים פשוט להיכנס'.

"הארץ אשר אתה שוכב עליה", "רמז לו שתהא נוחה להיכבש לבניו" פירושו - 'תגיד, זה קשה לשכב עליה? אני לא אומר לך 'קום התהלך', אני לא אומר לך 'גור בארץ' או 'שכון'. 'הארץ אשר אתה שוכב עליה' - ככה אמור להיות הקשר בין עם ישראל לארצו. זה האידיאל ואת זה באות כל אומות העולם בתוך תוכיותם מאחורי כל הקליפות והרשעות והטפשות, ומבפנים בפנים הן אומרות - "תגידו אתם ליסטים! עוד לא השתחררתם מתודעת חטא המרגלים? אתם ממשיכים למדוד

³ "וַיִּרְדָּפֵם אָסָא וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ עַד לַגֵּר וַיִּפֹּל מִכּוּשִׁים לְאֵין לָהֶם מַחְיָה כִּי נִשְׁבְּרוּ לְפָנָיו וְהָיוּ וְלְפָנָיו מְחַנְהוּ..." (דבה"ב, י"ד, י"ב)

² שאותו כינה בנו, הרב צבי יהודה קוק צ"ל, "קדש הקדשים".

עליו", וכשאני תופס שזה בא מלמעלה למטה, אני מבין ש"הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך".

לכן לא אמר רש"י בפירוש שלו לעיל "רבותינו דרשו" - כי הוא ביקש שנבין מה המהלך שיעקב אבינו מתחיל פה. יעקב אבינו מתעורר מהחלום ואומר -

אם-יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן-לי לחם לאכל ובגד ללבוש. ושבתני בשלום אל-בית אבי ויהיה ה' לי לאלהים. (שם כ"ח, כ"ב-כ"א)

שואל על אתר שם הרמב"ן - ואם לא תשוב בשלום אל בית אביר, יעקב, אז לא יהיה לך ה' לאלוקים ח"ו? והוא מבאר שם על דרך הסוד -

ויש בענין סוד ממה שאמרו (כתובות קז) כל הדר באר ישראל דומה כמי שיש לו אלוה- [נהדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה-].

תכף ננסה להסביר את זה אבל היום הבנתי פתאום שהקב"ה בא ליעקב בחלום נוסף אחרי עשרים שנה (וברור שיש קשר בין שני החלומות) ואומר לו לחזור הביתה -

ויאמר ה' אל-יעקב שוב אל-ארץ אבותיך ולמולדתך ואלהיה עמך. (בראשית ל"א, ג')

ולרש"י שם קשה - כלומר עכשיו אתה לא איתי? הרי אמרת לי שתמיד תהיה איתי, שכל שניה אתה משגיח עלי? הוא גם רואה שהמלאך משגיח ומעביר את הצאן העקודים, הנקודים והברודים, והוא אף אומר "לולי אלהי אבי אלהי אברהם ויחיד יצחק ה'ה לי..." (שם ל"א, מ"ב) אז מה פירוש "שוב אל ארץ אבותיך.. ואהיה עמך"? מבאר שם רש"י - בהשראת שכינה הוא מדבר.⁴ שתופיע המציאות של הקישור בין עם ישראל לארצו באופן של שלום, של שלמות, של משיח. זה "אהיה עמך". עכשיו אני איתך במובן של השגחה, אבל לא 'אהיה עמך'. כך מסביר הרמב"ן - "אם יהיה א-להים עמדי ושמרני... ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", אז התוצאה תהיה שה' יהיה לי לא-להים, אבל בחו"ל לא בא לידי ביטוי כי שם המציאות היא קנין חיצוני להשפעות הרוחניות - יש עולם מצד אחד ויש עכשיו מצד שני את ההתקדמות וכו'.

זה גם היה חטא המרגלים. הרי מה היה חטא שלהם? הם אמרו שיש נפילים ויש בני ענק - וכלב לא מתווכח עם זה. כתוב שם הביטוי "ויהס כלב את העם אל משה" (במדבר י"ג, ל'). המפרשים (רש"י ואחרים) אומרים שם שכלב ניסה להשתיק את כולם ופתח במשפט שניתן היה להבין שהוא גם מצטרף למרגלים שיורדים על משה ואז הוא תפס את הקהל, קיבל את הבמה ושינה את הכוונה. אבל 'ויהס' זה להשתיק כלומר - 'רבותי, הקשר שלנו לארץ הוא לא מצד הדיבורים ולא המעשים ולא המלחמות ולא מצד כח המדבר אלא מצד היחידה. תשתקו. תשנו על מיטתכם והוא עושה'. כן יש נפילים והם בני ענק אבל זה רק כי ה' פה איתנו במדבר ואילו כאשר ניכנס הוא יהיה איתנו שם - "סר צילם מעליהם וה' איתנו אל תיראם" (שם י"ד, ט'). אוי זה קשה. זו האמונה.

הוא אני עושה, שנאמר (דבה"ב כ, כב) ובצעת החלו ברנה ותהלה וגו'.

עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה [בהם כלה - "כי באו בנים עד משבר וכח אין ללדה" (ישעיהו ל"ז, ג)], אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה, שנאמר (מלכים ב יט, לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור. (איכ"ר פתיחתא ל' וכן שם ד', ט"ו)

כלומר דוד ביקש רק עזרה במלחמתו בעמלק. הוא ירדוף והוא יהרוג - רק עם עזרה מהקב"ה. אסא שנלחם בזרח הכושי טען - לי אין כח להרוג כמו לסבא שלי דוד, אלא רק לרדוף, ואתה הקב"ה תהרוג, כי הכל אתה יכול. יהושפט נלחם עם עמון ומואב וגם לרדוף לא היה לו כח, אלא רק לומר שירה, להתפלל, והקב"ה נתן מארבים לפני האויב וחסל אותם, ואילו חזקיהו שהיה אמור להיות משיח, התמודד מול אשור. מאה ושמונים אלף חיילים צרו על ירושלים אחרי שאת עשרת השבטים הם כבר כבשו. חזקיהו אומר שאפילו שירה אין לו כח לשיר, אלא "אני ישן על מיטתי ואתה עושה בהם כלה". זו מלחמה שלך, רבש"ע, 'למענך עשה'.

מה העומק של המדרש הזה? - יש שני מימדים במהות הקשר, בחיבור, שבין ישראל לקב"ה. כל הקשר הוא מצד הקב"ה, הוא מלמעלה. ככל שאני נישא יותר אני לא רודף ולא משיג ואפילו לא אומר שירה אלא ישן על מיטתי - "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה", ואז - "והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" - נחלה בלי מיצרים, מה שלפניו ומה שלא לפניו. זה דבר כל כך עמוק שמשנה תפיסות עולם שלמות כשמבינים את זה לעומק.

אחת החולשות החזקות שלנו בימינו, שיכולות להכניס אותנו לכל מיני נפילות, הן שאני חייב כל הזמן להבין 'מה יהיה', 'ולאן זה יבא'. צריך להפנים את ה-'אין בי כח' של חזקיהו. יש במדינה שלנו ויכוח בן עשרות שנים איך צריך להתנהל והטענה הקבועה היא "בסדר, 'עם ישראל וארץ ישראל', אבל מה הפתרון? מה אתה מציע למעשה? אין לך פתרון". אתם יודעים מה הפתרון? - 'אני שוכב על מטתי', 'הארץ אשר אתה שוכב עליה'. הקשר בין עם ישראל לארצו הוא קשר אלוקי, פנימי. בשפה קבלית אפשר לנסח את זה שזה מצד ה'יחידה' שבנפש. כך אומר הרב קוק באורות. הקשר של עם ישראל לארצו זה יחידה, זו נעילה, כלומר זה מלמעלה למטה, שם אין התנגדויות. בעולם שלנו, פסיקלית - כדי להבין מהו אור צריך חושך. כדי להתחזק צריך משהו שמנגד. חייבים מלחמה. אבל אין זה כך בקשר הפנימי של ישראל לארצו.

מישהו הולך תמיד איתי

אגב, 'חלום' זה אותיות 'מלחמה' אבל בחלום הכל מתאחד. הכל יכול להיות יחד בחלום - יום ולילה, ים ושמיים, חללית וכיפה אדומה. כך גם "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהילים קכ"ו, א') - שכאשר נגיע לקישור הזה של היחידה, ל-'יחלום', אז הסולם שם "מוצב ארצה - וה' ניצב

⁴ "שוב אל ארץ אבותיך. ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחובר לטמא, אי אפשר להשרות שכינתי עליך" (רש"י שם).

בית אלוקים והוא השער שממנו עולות התפילות לשמיים, אבל תחזיקו טוב - התוספת של המילה "זזה" כמעט מכריחה אותנו להבין ש-"אין זה כי אם בית א-להים זזה, כלומר - אני, יעקב, שה' ניצב עליו, אני שער השמים". הארבע אמות האלה הם שער השמיים. ואז הוא לוקח את האבן ונודר שהוא יקים בית תפילה לכל העמים ושמשם הוא ילמד את זה את העולם כולו. זה המקום שממנו העולם כולו ילמד, מ"הארץ אשר אתה שוכב עליה", שיש עם ויש ארץ שעומק הקישור ביניהם אינו דומה לשום מציאות חיצונית בעולם. הוא עצם המהות. "רמז לו שתהא נוחה להיכבש לבניו כ-ד' אמות של אדם שזהו מקומו". כל כך הרבה רגעים קשים, כל כך הרבה נקודות יכולות להתרום כשנצליח להיות במקום הזה של חלום יעקב.

להפרד מציאות החושך

ומשפט לסיום. אברהם אבינו קיבל את הבשורה על הארץ אחרי שהוא נפרד מלוט -

אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו, היה הדבור פורש ממנו. (בראשית י"ג, י"ד)

גם לפני כן היו דיבורים של הקב"ה עם אברהם - במזבח באלון מורה וכו' אבל עכשיו הוא אומר לו "הארץ אשר אתה רואה", כלומר עכשיו הוא מחדש לו את הקשר של הארץ ושל העם. כלומר בשביל זה הוא היה צריך להתנתק מלוט.

מתי הקב"ה נגלה ליצחק? בעוד שלב. יצחק מגיע לבארות אחרי שישמעאל הלך למקום שלו. ואילו ליעקב הוא נגלה ואומר לו את השלב העמוק עליו דיברנו של "הארץ אשר אתה שוכב עליה", ומקפל את כל הארץ תחתיו - כשיעקב מצליח להגיע למקום שבו אין עשו, אין ישמעאל, אין לוט. כלומר "אחרי הפרד" כל המציאות הזו. כן, הוא יפגש איתה טכנית בעתיד, עם עשו וישמעאל ושבעת העממין, אבל עכשיו, כשהכל נפרד ממני ואני תופס לרגע מה באמת הסיפור, אז אני מגיע למקום של אני ה' והיחידה. עם ישראל וארץ ישראל הקשורים בקשר העצמותי עם פנימיות האומה. 'אני הולך חרנה למקום הכי חשוק, מתנתק מכל אותם דברים, כדי להביא לעולם נחלה ללא מיצרים'.

שנזכה להתמלא בכוחות, לדעת שתכף ומיד בעז"ה נראה בעינינו ממש "ותחזינה עינינו בשובך לציון". האמת היא שאין חידוש בכל מה שאמרנו רק צריך להבין שהוא שב לציון ברחמים, ושנבין שהתשובה לשאלת "אז מה הפיתרון?" היא - אני עושה את המהלך החומרי אבל אני יודע שאני ישן על מיטתי ואתה רבש"ע עושה.

שהקב"ה יזכה אותנו מהרה לגאולה שלמה ונראה עין בעין את אחינו ואחיותינו והילדים שלהן "בשוב ה' ציון", בעגלא ובזמן קריב - היינו כחולמים והיינו שמחים, בב"א.

יש פתרון!

זה מה שרוצה ללמד אותנו רש"י הראשון בתורה - חבר'ה, אם נאמין כך באמת, וכך נטען כנגד אומות העולם, אז אומות העולם יקבלו את זה. זה לא וורט זו אמת. עד כמה אנחנו תופסים שלולא חטא המרגלים לא היינו צריכים לכלי זין, וכך יהיה בימות המשיח וכך הקשר של עם ישראל וארץ ישראל אמור להיראות? וזו אף התשובה לשאלה - 'אז מה הפתרון שלך?' - משיח. 'ובינתיים?' - אני מודע לזה שאני אחרי חטא המרגלים ולכן אני לוחם ומתפלל על כל הילדים שלנו, אבל יודע באמת ובתמים שאין זה עומק הקשר של עם ישראל וארצו. עומק הקשר הוא "פדה בשלום נפשי מקרב לך" (תהילים נ"ה, י"ט). אדמו"ר האמצעי מחב"ד היה מסביר שיש שתי צורות בהן האדם יכול להיפדות - האחת ע"י קרב, והשניה - שהוא נפדה בשלמות, בשלום. עם ה' וארץ ה' בחיבור העמוק והפנימי שלהם זה "הארץ אשר אתה שוכב עליה". אין מצירים ואין מיצרים. "תאוות גבעות עולם" פירושו שכל העולם יהיה בחינה של נחלה ללא מיצרים.

זה מה שרש"י בתחילת התורה אומר לנו - חבר'ה, אומות העולם שסביב והאומות שבתוכך מצפים למשהו אחר ממך. הם מחכים שתלמד "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". לכל עם יש נחלה, והקשר שלהם עם נחלתם הוא מה שהוא נותן. "ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה" - ואין בך מעצור להושיע ברב או במעט.

אני שער השמיים

"אני ישן על מיטתי ואתה עושה". אני חש ממש שהבירורים האלה הם אלו שמתבררים עכשיו פה לנגד עינינו. אלו בירורים שלא רק אנחנו מתבוננים בהם אלא כל אומות העולם. כאילו כל הגלובוס שותף בכל דיון על ארבע אמות.

בחסידות מוסבר שארבע אמות של האדם זוהי בחינת היחידה שבנפש. כלומר, זה לא חוזר את הגוף עצמו אלא זה ההילה של הארבע אמות, ולזה מתכוון רש"י - "רמז לו שתהא נוחה להיכבש לבניו כארבע אמות", מצד היחידה, שזה מקומו של אדם ושם בד' אמות שלו יש לו הכל, כי הוא בדמותו כצלמו. מתי הוא יכול לגלות את זה? - כשהוא מצליח לתפוס את העומק, 'ויחלום'. ולכן ההבטחה הזו שלא ניתנה לא לאברהם ולא ליצחק, ה-"תאוות גבעות עולם", נאמרה רק ליעקב בחלום, וממנה באה המסקנה של 'מה אני עושה פה, עם החלום הזה?' "אם יהיה א-להים עמדי" מה אעשה פה? - אז האבן הזאת אשר שמתני מצבה תהיה בית א-להים'.

איפה הוא "שער השמים" עליו מדבר יעקב? - אם "והנה ה' ניצב עליו", והוא עצמו אומר "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית א-להים", היה צריך להיות כתוב - "זה שער השמים", אז מה פירוש "זזה"? הפשט הפשוט הוא שבית המקדש הוא

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, יושבי ארץ ישראל, להנצחת ושמירת חיילי צה"ל, לע"נ כל החרוגים על קידוש ה' בארועי המלחמה ולע"נ **אליהו בן וויזאן** ז"ל, **חנה בת ליפא** ז"ל ולהבדיל **לרפואת כל הפצועים, להשבת החטופים מחרח בשלום ולרפואת בנימין בן שושנה, עמרם בן אירדה חייה, כרמל מרדכי בן טל שרזה, וניתאי בן שני דניאלה וליוווג דגון ליעל רחל בת אריאל אסתר**

להקדישת שיעורים ניתן לנות בחודעת וואטסאפ לעמנואל - 054-7500516